

the fact that the suspension of aid was not only failing to deliver the right foreign policy results, but was actually aggravating the situation by fuelling the war economy. In addition, the case of Sudan presents a complicated interplay between sanctions imposed by the EU and the UN.

Analysis of the legal framework of the EU sanctions policy in Sudan leads author to conclusion that it was designed by the suspension of the development aid, arms embargo and embargo on dual-use goods. As it's defined in the official documents, the EU sanctions diplomacy in Sudan was aimed to cease fire and in this way to resolve conflict among North and South, to support democracy and to provide human rights and freedoms.

Assessment of the efficiency of the EU sanctions diplomacy in Sudan proves that it is not enough appropriate tool to Sudan conflict resolution. Among factors, that impact negatively on the EU sanctions policy in Sudan, are non-compliance of sanctions by international community, for example, countries like China, Russia, Iran, North Korea amply supplied Sudan with arms; abnormal political circumstances, with part of the territory under the control of the rebel forces.

Keywords: sanctions diplomacy, the European Union, the Common Foreign and Security Policy, Sudan, conflict in Sudan, regional security.

Надійшла до редколегії 01.03.2013 р.

УДК 378.091

Ю. Г. Стежко

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКИХ ОСОБИСТІСНИХ ЯКОСТЕЙ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Відбивається авторське уявлення про соціалізацію особистості у формі дискусії на суспільно-політичну тематику при вивченні іноземної мови. Проблемність наведеного матеріалу криється в характеристиці ролі політичних партій в інституалізації стосунків особистості та держави, визначенні взаємообумовленості типу демократії та національної ментальності.

Ключові слова: дискусія, демократія, політична партія, ментальність, громадянське суспільство.

Проблема формування громадянського суспільства як складової стратегії інтеграції в співтовариство країн розвиненої демократії є на вістрі всієї системи освіти, насамперед вищої, позаяк майбутнє суспільства, як відомо, закладається освітою. Проте в освітянських колах панує думка, що формування політичної культури є цариною лише суспільствознавчих та політологічних дисципліни. Не заперечуючи їх провідної ролі в формуванні особистості, все ж розв'язання проблеми нами бачиться в більш широкому сенсі -- як завдання всього циклу соціально-гуманітарних дисциплін, і не останню роль в цьому процесі має відіграти вивчення іноземних мов на тлі знань з країнознавства та здатності до аналізу складних суспільно-політичних процесів.

Сучасна парадигма освіти розглядає громадянське становлення особистості як складний, нелінійний, багатофакторний процес, що потребує міждисциплінарного підходу, а відповідно і нової методології – методології трансдисциплінарних зв'язків, а разом з тим і відповідних методів реалізації мети із множини можливостей в залежності від детермінуючих цей вибір ситуативних факторів.

Найбільш ефективною методикою вивчення іноземної мови, за загальним визнанням, є дискусія на проблемному матеріалі, котрий викликає живий інтерес у мислячої молоді, сповненої усвідомлення власної ролі в розбудові демократичного майбутнього нації. Комунікативність – це соціально-психологічний феномен, що містить у собі багатоаспектність духовного буття людини, наразі спілкування є її іманентною потребою. Тож на методичному рівні розвитку діалогічного мовлення присвячено чимало робіт, зокрема варто звернути увагу на розробки Ю. Пассова, Т. Савенко, В. Скалкіна, Н. Складенко. Однак увага лінгвістів-науковців та практичних педагогів в розробках методики, виборі тематики діалогічного мовлення, головню, прикута до проблеми розв'язання лексико-семантичних, рідше лінгвокультурних завдань і зовсім не приділяється увага факторам, які формують особистість як громадянина, перш за все таким питанням як зацікавленість студентства в соціально-політичній дискусії. Найбільш вживаною є тематика щодо життя студентів за кордоном, тема, в якій студенти не завжди виявляються компетентними та й зацікавленими. Від цього втрачають усі форми навчання, як розвиток комунікативно-інформаційного мовлення, так і, насамперед, формування соціально-політичної зрілості особистості, що сьогодні є на часі. Складність поєднання в проблемно-дискусійній моделі навчання засвоєння програмного матеріалу з іноземної мови та формування особистості криється в тому, що потребує, насамперед, від викладача не лише лінгвістичної, а й суспільно-політичної компетентності, з одного боку, та відповідного методологічного забезпечення – з іншого. Не останню роль відіграє і відсутність зацікавленості або й компетентності викладацького складу в питаннях формування особистості. Наразі за мету студіювання маємо до певної міри заповнити прогалини, які склалися в методологічному та методичному забезпеченні формування громадянських якостей особистості студента в

процесі вивчення іноземної мови.

Реалізація міждисциплінарного підходу до навчального процесу нами бачиться на засадах методологічного потенціалу синергетики, яка розкриває більшу кількість ступенів свободи творчості, забезпечує занурення в глибини потенцій свободи, самостійності суджень, конструювання бажаного результату, виходячи із власної уяви та думки візаві у процесі мовленнєвої взаємодії з учасниками пошуку істини. Ознаками живої зацікавленості співучасників є відкритість, готовність до творчого діалогу, толерантність, здатність до самонавчання. М. Бахтіна дає нам розуміння того, що у спілкуванні важливими є не тільки розгорнуті мислительні конструкції, визначені й чітко виявлені умовні твердження, але й ті, в яких більше питань, ніж відповідей, і при відповіді на які виникає узгодженість як дотичність у поглядах, оцінках тощо. Тож важливим є імпульс, зворотня думка як репліка, очікування заперечення, згода, вагання. Розв'язуючи суперечності, суб'єкт обирає власний спосіб осягнення дійсності на полі атракторів креативного самовизначення. Установка на взаємопорозуміння наводить нас на концептуалізацію педагогічного процесу в термінах синергетики в тих їх значеннях, де йдеться про конструктивний механізм самоуправління, про коло можливостей міждисциплінарного підходу до розв'язання евристичних завдань. Синергетика – це методологія творчості, що позначає неklasичне уявлення про спільність, співбуттєвість, солідарність. Йдеться про те, що «у контексті такої спільності скооперовані елементи ведуть себе не так, як поза нею, тобто коли їх полишають на самих себе» [4, с. 320], а отже посилюється творчий потенціал кожного учасника дискусії.

На відміну від міждисциплінарного дисциплінарний підхід розв'язує конкретне «вузьке» завдання – дослідження дійсності за однозначними причинно-наслідковими залежностями, які мають лінійний характер, де не залишається місця свободі творчості, дискусії. А відсутність зацікавленості в темі створює скоріше ілюзію дискусії, ніж власне дискусію як інтерактивний процес. Дискусія буде ефективним засобом досягнення дидактичної мети та мети формування активної громадянської позиції молоді в тому разі, коли вона викликає непідробний інтерес її учасників, а не є надуманою. За таких умов доцільно говорити, що кожне сказане слово стане відповіддю, реакцією на висловлену візаві ідею, думку, як її заперечення чи, навпаки, розвиток. Наразі ми пропонуємо дискусійний матеріал, який є актуальним та утримує потенціал формування громадянських якостей особистості для використання його в контексті розв'язання дидактичного завдання вивчення іноземної мови. Такою животрепетною темою дискусії нами бачиться тема відповідності демократичного устрою ментальності нації. Зацікавленість в суспільно-політичній проблематиці, котра сьогодні є на вістрі інтересів молоді, постане мотивацією вивчення іноземної мови, збагачення лексичного багажу для вияву власної громадянської позиції. Студент має використати усі набуті знання мови та прагнути набути нового лексичного багажу для виразу власної думки.

Для активізації мовленнєвої діяльності варто, насамперед, обґрунтувати актуальність теми дискусії тим, що запорукою динамічного розвитку демократії в Україні є встановлення партнерських стосунків держави та суспільства. «Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави», – ця норма, що закріплена в третій статті Конституції України, є імперативною щодо розбудови громадянського суспільства. Тож уже в самих конституційних засадах проглядається широкий спектр завдань на шляху інституалізації громадянського суспільства, стосунків держави з громадами та утвердження громадянських свобод.

На тлі демократичних перетворень в глибинних нетрях свідомості українців прокинувся дух козацьких вольностей, надія стати не позірним, а реальним суб'єктом влади. Незаперечним є той факт, що майбутнє нації закладається освітою. Наразі перед педагогічною наукою постає завдання формування громадянських якостей особистості в умовах лібералізації суспільно-політичного буття за нових реалій в стосунках між суспільством та державою на зразках розвинутих демократій. Інтернаціоналізація освіти, запровадження європейської трансферно-накопичувальної системи освіти, участь у спільних освітніх проектах актуалізували завдання вивчення іноземних мов, поглиблення знань з країнознавства, які становлять великий, але, на жаль, ще не використаний повною мірою потенціал міжнародної комунікації, мобільності студентства.

Характеризуючи значимість обраної теми дискусії, варто довести до відома студентів, що демократія своїми коренями сягає ще в античність. Однак, не заглиблюючись в історичний екскурс, в чому немає потреби, запропонувати учасникам дискусії ознайомитися з новітніми дослідженнями як найбільш культуровідповідними сучасним українським реаліям та які прямо чи побіжно торкаються обраної теми. Зокрема, ознайомитися зі здобутками українських вчених В. Горбатенка, А. Карася, В. Коляденка, С. Кримського, М. Михальченка, Ю. Павленка, Я. Паська, М. Поповича, І. Прокопчук, П. Толочка,

П. Шляхтуна, Ю. Якименка та багатьох інших, на які має спиратися студентство у веденні дискусії. Істотний вплив на активність учасників дискусії має справити порівняльний аналіз висвітлення українських суспільно-політичних реалій у вітчизняних та англомовних засобах інформації.

Варто тримати в полі зору той факт, що практичне оволодіння іноземною мовою не обмежується лише сферою засвоєння її лексичного наповнення та знаннями з лінгвокраїнознавства. Істотним чинником ефективності перекладацької діяльності є досконале володіння лексикою рідної мови, способами побудови висловлювань українською мовою. Переклад відбувається через співставлення лексичних відповідників мови перекладу та мови оригіналу. Йдеться не лише про нормативну складову, а й про весь спектр лексем «живої» мови. Однак сьогодні суттєвою перепорою пошуку відповідників перекладу постала лексична та фонетична «хаотизація» рідної мови, яка набула загрозливого характеру.

На хвилі демократизації мовного обігу маємо штучне збурення, штучне насичення української мови лексичними діалектизмами, новоутвореннями, котрі здебільшого суперечать нормативній лексиці. Боротьба діалектів, головню територіальних, в мовно-культурному просторі є відлунням ідеологічно-культурного протистояння «трьох основних субетносів» [11, с. 2], які сьогодні складають українську націю, котрі формувалися в різному лінгвокультурному середовищі, мають різну ментальність, яка насамперед відображається на мові. А, головню, що «даже после двадцатилетнего независимого существования говорит о единой духовно-культурной идентичности украинского народа невозможно» [там само], тож не спостерігається їх зближення і в розв'язанні мовного питання. Живлячою енергією мовного протистояння, насичення мови діалектами а то й оказіоналізмами та жаргонізмами стала невваженість у втіленні політики мовної лібералізації, яка проводиться з часів незалежності. Відтак не варто скидати з рахунку і соціально-політичний вимір проблеми насичення мови діалектизмами – можливе розпалювання соціальних суперечностей на ґрунті мовно-культурних вподобань під гаслом повернення до автентичності мови, якою її бачить той чи інший субетнос.

Наразі, окрім закономірного лінгвістичного впливу все ж сьогодні домінуючими причиною насичення мови діалектизмами варто визнати ідеологічне та політичне протистояння субетносів, їх спробу утвердити власне бачення вектору близькості спорідненості української мови. Тож тема демократії та шляхів демократизації мовно-культурних процесів більш ніж дотично стосується вивчення філологічних дисциплін, що, поза сумнівами, викличе у студентства живий інтерес як тема дискусії.

Для окреслення проблемності теми демократичних перетворень викладач має довести до свідомості учасників дискусії думку, що поняття демократії є багатозначним. Вивчення досвіду інших країн, головню англомовних, дає нам широкий спектр трактувань демократії [10], утім по всяк раз проглядається взаємообумовленість форми демократії та національної ментальності. Наразі дискусію для студентів, які вивчають іноземні мови, доцільно розпочати з усвідомлення того, що «сучасна демократія в цивілізованих, розвинутих країнах є... плюралістичною демократією, яка поєднує ліберальні, соціальні, в деяких країнах певною мірою й християнські цінності, загальною, бо не містить дискримінації щодо політичної діяльності індивідів» [10, с. 103].

Для молодшої української демократії ідея національної державності становить вищу цінність суспільного буття. Як свідчить історія, за усіх часів українство відзначалося прагненням до незалежності. Сьогодні вона стала реальністю, яку треба лише належним чином закріпити в інституціях а, головню, в суспільній свідомості, що і змусило нас звернутися до аналізу суспільно-політичних чинників формування особистості в нових історичних реаліях.

Проте можна зустріти дослідження, просякнуті наріканнями на ментальність українців, яка, на думку декотрих представників політикуму та й науковців, стоїть на заваді прискореної розбудови громадянського суспільства. Утім, маємо чисельні дослідження, які аргументовано доводять істотні зрушення в суспільній психології, політичній культурі нації у бік демократичних цінностей європейського рівня. Тож більш доцільно, на нашу думку, говорити не про «психологічну не державність» чи «самопригноблення» українського етносу, що на сьогодні уже не є актуальним, а про створення умов свободи волевиявлення, ефективної участі у самоврядних інституціях.

Дійсно, важко заперечувати вплив ментальності нації на розбудову суспільного устрою, позаяк, погодьмося з А. Гуревичем, «ментальность вездесуща, она пронизывает всю человеческую жизнь, присутствуя на всех уровнях сознания и поведения людей...» [2, с. 195]. Однак вкрай хибним було б уявлення про ментальність як історичну константу, непідвладну впливам суспільного буття. Вона є динамічною, підвладною соціокультурним

впливам. Видозміни ментальності бачаться як двоєдиний процес --- зберігаючи національну автентичність, вона втрачає свої рудименти та набуває нових, культуровідповідних епосі рис. Отже, як на нас, то чинником, в якому криється затримка розбудови громадянського суспільства, є не ментальність, а представницька форма демократії, її невідповідність запитам на самоврядування, а точніше переоцінка її ефективності на теперішньому перехідному етапі до самоврядування. На тлі демократичних запитів громадянського суспільства представництво, яке лише делегує владні повноваження, насправді відчужує волю громадян коштом реального самоврядування. Наразі із засобу служіння інтересам пересічних громадян, їх запитам на волевиявлення представницька демократія перетворилася в невідконтрольну громаді монополію на владу партійних еліт, які до того ж не завжди становлять взірць моральності, патріотизму, національної самосвідомості та налаштованості на суспільне служіння. В представницькій демократії більше відбивається відданість партійних еліт інтересам фінансово-політичної олігархії, здійснення влади на їх користь, ніж служіння національним інтересам громадян. Назагал, не національна ментальність, а монополізація влади політичними елітами постала перепорою інституалізації органів самоврядування, мобілізації громадянських якостей як окремих громадян, так і соціальних груп на активну самореалізацію в публічній політиці. «Всякая партия представляет лишь меньшинство людей в стране...Поэтому «победа» любой партии при любой избирательной системе дает меньшинству власть над большинством. Это меньшинство... начинает выдавать свой интерес за интерес общенациональный» [3, с. 391]. Таким чином, лобювання партіями корпоративних чи регіональних інтересів під гаслом демократії не сприяє консолідації нації, а, навпаки, провокує конфліктність у суспільстві.

Надмірна ідеологічна поляризація суспільства, відсутність політичної волі партійних еліт та їх масової підтримки громадою є підґрунтям посилення державних структур, вона не спонукає державу до переорієнтації управлінських функцій в демократичне русло самоврядування. Представницьке делегування владних повноважень створює лише ілюзію конституційного права народу як суб'єкта історичного процесу.

Тож є закономірним, що причини усіх негараздів буття відбилися в суспільній свідомості невідповідністю представницької демократії суспільним запитам на політичне волевиявлення. Закономірно тому, що в базових засадах української етнопсихології глибоко укорінилося «внутрішнє невизнання «природного права» пануючої верстви (партноменклатури, фінансово-політичної олігархії) на виняткові права і привілеї при зневір'ї в тому, що реально є якісь важелі щось по-справжньому на краще змінити; звідси – скептичне, недовірливе ставлення до класу політичних діячів...» [9, с. 160-161]. Наразі «позбутися класу політичних діячів» сьогодні означає позбутися монополії на владу партійних еліт, а отже і послабити державний централізм.

Суспільство потребує конструктивних дій, чіткого прагматизму в перетвореннях на засадах демократичних цінностей, ідеалів, позбавлених утопічних ідей. Новий модус суспільного буття бачиться в переоцінці ролі особистості як суб'єкта політичної влади на основі глибинної рефлексії щодо власного призначення – в якості не стихійного бунтівника чи конформіста, а цілеспрямованого, політично свідомого громадянина, прагматика, позбавленого соціальних утопій. За умови зрушень у суспільній свідомості в бік державотворчих устремлінь партійне представництво не знімає внутрішню конфліктність, а лише загострює.

Сьогодні все гучніше лунають заклики до переорієнтації суспільних трансформацій в бік прямої демократії, яка більше пасує українській ментальності. Йдеться про те, що Т. де Шарден та Д. Мід називають «демократією участі», яка розв'язує конфлікт інтересів в системі «держава – громадянин», «необхідність – свобода» «...за допомогою постійної участі в політичному процесі, безпосереднього самоврядування і створення політичної спільноти, здатної трансформувати залежних приватних індивідів у вільних громадян, а часткові й приватні інтереси – у громадське добро» [1, с. 259]. Пряма учасницька демократія більше відповідає оновленій ментальності українства, розкриває реальні можливості здійснення громадської експертизи владних рішень та впливу широких верств населення на демократичні перетворення через різні форми політичної участі не лише на час виборів, а й у міжвиборчі періоди. Відтак створюються умови переходу від політичної риторики щодо самоврядування до реальних кроків його втілення в практику. Усувається розрив між декларацією владою громадянських свобод та їх реальним забезпеченням, особистість перетворюється із виборця на учасника політики, із громадянина *de jure* в громадянина *de facto*. Через інституалізацію в громадянських організаціях базових цінностей демократії таких як самоцінність людини, свобода, справедливість тощо громадяни свідомо підпорядковуються нормам суспільного буття, які вони ж самі й визначають.

Наразі ментальна риса – індивідуалізм як рефлексія стосовно нового модусу буття постає індивідуально обраною формою соціального позиціонування особистості щодо вимог громадянського суспільства. Тож історична перспектива є за прямою демократією участі, котра забезпечить безперешкодний вираз власної політичної позиції та ставлення до влади, скажімо, через різноманітні форми опитувань, референдумів, плебісцитів, участі в протестних заходах (мітингах, демонстраціях тощо). Участь в публічній політиці постає засобом «зняття» внутрішньої конфліктності особистості, подолання егоїстичного «Я» на користь громадянської солідарності.

Утім не варто вбачати в учасницькій демократії, як і в будь-якій іншій її формі, панацею від дуалізму «держава – суспільство». Тим паче, що у перехідний період до громадянського суспільства, який переживає Україна, говорити про готовність пересічних громадян до політичного волевиявлення наразі не доводиться. Є потреба віднаходити консенсус між представництвом та прямою участю, між елітарністю влади та громадянськістю. На перехідному етапі до громадянського суспільства, за умов наявної політичної культури переважної більшості пересічних громадян видається за доцільне говорити про пряму демократію учасницького типу на локальному рівні здійснення влади та репрезентативну як представництва освічених, політично свідомих членів громади -- на загальнодержавному, яке репрезентує соціальні, громадянські цінності, але є незалежним від державних структур. Утім в усіх випадках досягти повного народовладдя не уявляється за можливе. Можна говорити лише про більш-менш прийнятну форму залучення широких верств громади до влади або бодай експертизи її рішень. В певному сенсі Р. Дарендорф має рацію, кажучи, що «демократія -- не правління народу, такого на світі просто не буває. Демократія – правління обране народом...» [10, с. 99]. Питання лише за тим, хто буде здійснювати це правління. Якщо покласти ці функції тільки на державу, то чи не обернеться правління лише утиском свобод громадян суспільною необхідністю, віддаленою від інтересів особистості? Як говорив Ф. Ніцше, «государство есть мудрая организация для взаимной защиты личностей; если чрезмерно усовершенствовать его, то в конце концов личность будет им ослаблена и даже уничтожена – т.е. будет в корне разрушена первоначальная цель государства» [7, с. 365]. Іншою крайністю може бути охлократія – за Ф. Ніцше, не ліпша форма утиску свободи особистості. Тож, видається, саме поєднання двох форм демократії на різних рівнях управління становить оптимальну модель здійснення політичної влади. В усіх випадках визначальна цінність демократії – свобода неминує постає не чим іншим як підпорядкуванням індивідуалістичних устремлінь громадянина суспільній необхідності, адже далеко не кожна необхідність кореспондується із екзистенційністю індивіда. Питання за тим, за якої форми демократії ця необхідність більш узгоджується із екзистенційністю суб'єкта, українським індивідуалізмом.

Цілком виправдано, що в епоху постмодернізму проблема свободи як ніяка інша знаходиться на вістрі філософського дискурсу. Постулат – «свобода – це усвідомлена необхідність», який декларується як демократичний імператив, за безроздільного панування держави передбачає закріпачення особистості, спричинює політичну індиферентність, правовий нігілізм, конформізм особистості, перетворення її на об'єкт маніпулювання. Тому в сучасному філософському дискурсі все гучніше лунають заклики відмовитися від домінування зовнішньої обумовленості свободи -- на користь екзистенційності, котра більш узгоджується із індивідуалізмом як етнопсихологічною рисою українства.

Деконструктивізм постмодерну пояснює «свободу как независимость от тех любых кодексов разума, претендующих на универсальную всеобщность и обязательность» (В. Лук'янець та О. Соболев). Відтак свобода передбачає можливість протиставити утиску відчуженої від суб'єкта зовнішній необхідності екзистенційну свободу. Екзистенційна свобода (почуття, яке Г. Тульчинський називає «переживание свободы») на відміну від «усвідомленої необхідності» є спонукальною, а не заборонною, передбачає піднесення свідомості на рівень громадянської самореалізації, усвідомлення потреби власної участі у перебігу соціальних процесів. Наразі зовнішня суспільно обумовлена необхідність трансформується у духовну свободу особистості, у внутрішній регулятив – чинник індивідуально обраного способу громадянського позиціонування на політико-правовому полі можливостей. Кожен ладен сам обирати спосіб освоєння суспільної необхідності. Задля цього політикум має створити умови волевиявлення громадян у формі демократії учасницького типу на локальному рівні самоврядування. Без можливості впливу особи на перебіг суспільних процесів демократія перетворюється на беззмістовну абстракцію, а суспільна необхідність -- на відчужену реальність.

Пряма учасницька демократія через інститути доступу до участі у політиці розкриває можливості особистісної самореалізації у тій царині публічної політики, проектів, які є привабливими з погляду її ідеологічних вподобань, трансформує свободу в «стан духу»,

а народні маси в громадян. Але задля цього людину потрібно розкріпачити до справжньої екзистенційної свободи, де вона самостійна у виборі й відповідальна за свій вибір як автор власного буття. Тоді індивідуалізм набуває культуровідповідного змісту громадянської солідарності.

У суспільній свідомості утвердилася думка, склався стереотип, що потужним ресурсом демократизації, розбудови громадянського суспільства є багатопартійність. З прикрістю маємо констатувати, що в українських реаліях багатопартійність з демократичного ресурсу правової держави перетворилася на чинник розколу суспільства. Відбулося зміщення функцій партій з засобу консолідації нації навколо ідеї громадянського суспільства в бік утвердження факторів розколу за ознаками не стільки ідеології, скільки мовної політики, релігійних переваг, героїки захисників Вітчизни тощо. Партії втратили статус виразників ідеологічних вподобань відповідних прошарків суспільства, а отже і їх довіру, перетворившись на «театральні труппи, более-менее талантливые» [5, с. 59]. Не можна не погодитися із оцінкою сучасних партій, наведеною А. Люсим. «В современном мире, – пише він, – партии воспринимаются как эффективная форма отчуждения политических ресурсов граждан в пользу элит» [5, с. 58].

Демократія в представницькому виконанні опинилася заручницею непримиренної боротьби партій за вплив на суспільство як електорат, внаслідок чого втрачається ідеологічна відмінність між ними, а пересічний громадянин постає лише об'єктом застосування політтехнологій, котрі утверджують в суспільній свідомості феномен «партіотизму» (А. Люсий) – символ партії. Відчуження політичних ресурсів громадян волею еліт від них самих пояснює утвердження в свідомості уже електорату свого роду бренду партії-символу. Така відданість суб'єкта символу партії лише відчужує дійсний патріотизм коштом партіотизму. Символ «партія» – це символ роз'єднання, коли на часі є радше єднання нації. Тож погодьмося з оцінкою, що «взгляд на мир сквозь интеллектуальный символ «партии» – это взгляд архаичного человека, застрявшего в XX в. Человека, жестко дифференцирующего весь мир и не желающего видеть ничего, кроме того, что требуется лично ему для архаичного выживания» [5, с. 59]. Архаїчність обумовлена ірраціональністю суспільної психології – що становить благодатний ґрунт для символізму, партіотизму. Українське суспільство, схоже, застрягло ще в XX столітті. Тож, чи дійсно кількість партій є мірилом демократичності суспільства? Щодо українських реалій перехідного періоду не таким вже й не правим може видатися Дж. Коуп, кажучи, що дві партії здатні забезпечити часткову демократію, але цілковиту демократію може встановити лише одна партія.

В контексті консолідації суспільства навколо ідеї громадянського суспільства не можемо оминати увагою потужний потенціал церкви, її впливу на громадянську позицію суб'єкта. Релігійність є іманентною складовою свідомості, яка пересилує будь-які інші риси ментальності. На жаль, сьогодні маємо істотні втрати від браку співпраці громадських організацій із церквою передусім на рівні місцевих громад, – в тих сферах, де їх інтереси збігаються, де релігія домінує над політикою в царині стосунків особи із державою. В традиціях розвинених демократій церква не стоїть осторонь громадських об'єднань, релігія прямо чи опосередковано пронизує усі ланки соціуму, консолідуючи суспільство. «І що більший відсоток єдиновірців, то міцніша консолідація. На жаль, в Україні це мало хто усвідомлює» [6, с. 7], – пише В. Маляренко. До речі, у розвинутих демократіях використання церкви в політичних цілях є неприпустимим. В Україні ж, незважаючи на те, що релігійні організації *de jure* відокремлені від державних справ, *de facto* вони все більше впливають на перебіг політичних подій, а то й стають безпосередніми учасниками політики, і не лише в якості арбітрів у політичних суперечках, а досить часто безпосередніми провідниками політики тих чи інших партій в електоральному просторі. В українських реаліях відбулося те, що правлячі партійні еліти намагаються втрату довіри до світської влади компенсувати коштом спекуляції на релігійних почуттях, залучаючи до цього ресурс впливу церкви, що поширює ідеологічне розшарування суспільства на розбрат і в царині релігії. І причина криється не лише в «слабкості православ'я», як його оцінює В. Маляренко, а й у ворожнечі між самими патріархатами, яка уже набула політичного забарвлення, а то й матеріального підґрунтя. Як зазначає П. Толочко, «к сожалению, вирус регионализации поразил и Украинскую православную церковь...» [11, с. 3]. Церква втратила свою роль обійстя духовності, примирення конфліктуючих. Натомість усе частіше стає чинником міжконфесійного розбрату на політичній основі, усе частіше розгоряються міжконфесійні чвари церковників, які, шукаючи підтримки з боку політикуму, і самі виказують політичні вподобання. А, як відомо, коли церква займає позицію якоїсь політичної сили чи відбиває інтереси якогось регіону, вона стає інституцією прибічників лише певної партії, а отже втрачає роль консолідуючого націю чинника та становить перепону збалансуванню регіональних та загальнонаціональних інтересів. Більш за те, міжконфесійні чвари усе

частіше стають виявом боротьби за монополію на визначення та пояснення політичної дійсності. Тож і сподівання на релігію як націєутворюючий чинник, як фактор єднання нації навколо церкви в ім'я громадянського суспільства, на жаль, поки не виправдовуються.

У свідомості громадян політизація релігії відбилася релігійним символізмом. Феномен релігійного символізму та його механізм маніпулювання віруючими «через підсвідомий вибір ідеалу сакрального» досліджує В. Оржиховська [8]. Релігійний символізм на кшталт партійного становить механізм досягнення політичного результату через використання таких технологій як: створення політичних міфів, моделей політичного ритуалу, моделей політичної метафори (семантична політика), моделювання геополітичних образів (переведення політичних ідей у символічну сферу) тощо. «Фактично релігійний символізм стає мистецтвом можливого в просторі політичної культури, стихії, яку політика прагне упорядкувати й підкорити, спрямовуючи у необхідному напрямку» [8, с. 213], – зазначає В. Оржиховська. Через символізм релігія перетворюється на систему маніпулювання влади громадою.

Розширення суспільства на релігійному ґрунті не обмежується лише сферою протистояння християнських церков, воно є більш широким – трансформується в протистояння культур, громад, породженого новим для України феноменом – мультикультуралізмом. Глобалізаційні процеси, з якими зіткнулася молода державність, євроінтеграційні зобов'язання України породили нову, більш складну для розв'язання проблему – проблему узгодження політики мультикультуралізму із демократією. Демократичні інституції мають завдання підтримки та узгодження культурного та релігійного розмаїття, врахування ментальних рис національних груп, їх участі у владі на основі широкої автономії, пропорційності та права вето національних меншин. Звісно, лише цим проектом проблема мультикультуралізму не вичерпується. Громадянське суспільство передбачає діалог культур, релігій на усіх рівнях врядування. Політика мультикультуралізму, яка до певної міри уже скомпроментувала себе в країнах західної Європи, цілком може узгодитися з демократією в Україні завдяки владі українців. Згадаймо І. Лисяка-Рудницького, його формулу «Україна між Сходом і Заходом», де він зазначав: «національний характер не являє собою чогось абсолютного й оригінального, але радше індивідуальну комбінацію прикмет, які широко поширені у світі й спільні багатьом народам». Міра поєднання загального та особливого в національному характері українства і дає надію на демократичне втілення політики мультикультуралізму.

Наостанок. Закріплюючи результати дискусії, викладач має зосередити увагу не лише на лексико-семантичних та лінгвокультурних здобутках, які набули студенти в процесі дискусії, а й на значенні активної громадянської позиції молоді в сучасних демократичних перетвореннях, відзначити, що наведений аналіз соціокультурних та політичних детермінант націо- та державотворення має утримати нас від надмірної ейфорії щодо розбудови громадянського суспільства, однак і не залишає сумнівів щодо обнадійливої перспективи консолідації нації навколо базових цінностей демократії: свободи, державності, патріотизму, котрі б у історичній перспективі генетично закріпилися в ментальності українців. Однак варто звернути увагу студентів, що в кожній нації є свій шлях до демократії, як і свій особливий психологічний склад та культурні традиції, які відбиваються в мові та притаманному їй способі концептуалізації соціальної дійсності.

Практика соціально-політичних перетворень кожен раз буде давати нові факти, котрі потребуватимуть свого дослідження, співставлення з тенденціями демократичних перетворень в англійських країнах. Отже, тема національного єднання та розбудови громадянського суспільства ще тривалий час не втратить своєї актуальності, постаючи щоразу в нових аспектах. Наразі перспективним напрямком подальшого розвитку теми демократії при вивченні іноземної мови нами бачаться дискусії щодо еволюції ментальності українців, її потенціалу громадянського позиціонування, дослідження мотиваційної сфери перетворення мас в активних громадян, свідомих власних інтересів, організованих в інституціях самоврядування на кшталт провідних демократій світу чільне місце в досягненні яких посідає полілінгвістичність особистості з номадичним мисленням, здатної брати участь у міжнародних наукових форумах з обміну ідеями демократичних перетворень.

Бібліографічні посилання:

1. Барбер Б. Сильна демократія: політика учасницького типу // Демократія: Антологія. – К. : Смолоскип, 2005. – С. 254-262.
2. Гуревич А. Исторический синтез и школа «Анналов». – М. : Индрик, 1993. – 328 с.
3. Ильин И. Яд партийности // Хрестоматия по философии. — М. : «Проспект», 1998. – 576с.
4. Лук'янець В., Соболев О. Філософський постмодерн. – К. : Абрис, 1998. – 352с.
5. Люсьєт А. Сквозь символы. Диалектика символизации/десимволизации как фундаментальное основание

прикладной культурологии // Вопросы философии. – 2009 – № 10. – С. 48-59.

6. Маляренко В. Чому Україна відстала країна? // Голос України. -- 2010. -- № 179. – С. 6-7.

7. Ницше Ф. Человеческое, слишком человеческое – Соч. в 2-х т. : Т. 1. – М. : Мысль, 1990. – 831 с.

8. Оржиховська В. Релігійний символізм як механізм досягнення політичного результату // Суспільно-політичні виміри релігійних процесів в Україні. Збірник наукових праць. – Чернівці, «Рута», 2008. – С. 211-214.

9. Павленко Ю. Походження та цивілізаційна ідентичність українського народу // COLLEGIUM. Міжнародний науковий журнал. – 2004. – № 15. – С. 149-164.

10. Прокопчук І. Поняття і типологія демократії // Людина і політика. – 2003. – № 3, – С. 97-105.

11. Толочко П. Способны ли украинцы к диалогу? // Газета 2000. – 2010. – № 15. – С. 2-3.

Стежко Ю. Г. Формирование гражданских личностных качеств в процессе изучения иностранного языка.

Отражается авторское представление о социализации личности в форме дискуссии на общественно-политическую тематику при изучении иностранного языка. Дискуссионность приведенного материала кроется в характеристике роли политических партий в институализации отношений личности и государства, определении взаимообусловленности типа демократии и национальной ментальности.

Ключевые слова: дискуссия, демократия, политическая партия, ментальность, гражданское общество.

Stezhko Yu. Formation of civil personal qualities in the process learning a foreign language.

Reflects the author's image of the socialization of the individual in the form of discussions on social and political subjects studying foreign languages. The problematical character of the presented material lies in the characterization of the role of political parties in institutionalizing the relationship of the individual and the state, determining the type of interdependence of democracy and national mentality.

Keywords: discussion, democracy, political party mentality and civil society.

Надійшла до редколегії 25.02.2013 р.

УДК 321(4):061.1ЄС:336. 02

І. О. Стряпко

Ужгородський національний університет

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ РЕГІОНАЛЬНОЇ ВЛАДИ КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

В статті досліджуються тенденції розвитку Європейського Союзу, та виділяються в ньому 2 протилежні процеси: з одного боку, зростання централізації ЄС, яка проявляється у зростанні повноважень та значенні центральних органів влади. З іншого боку, зростання уваги до регіонального розвитку. Фактично, вимога регіоналізації та зростання прав регіональної влади стали одним з основних критеріїв у набутті членства країни в Європейському Союзі.

Ключові слова: регіональна влада, фінансові ресурси, місцеве самоврядування, місцева громада, місцеві податки, державні трансфери, структурні фонди ЄС.

Насамперед нас цікавлять фінансові ресурси регіональної влади, які дозволяють їй ефективно вирішувати проблеми віднесені до її компетенції, а також бути незалежною від центральних органів влади. Показовим тут є приклад країн Центральної Європи, які провели ряд реформ, спрямованих на регіоналізацію країн та посилення повноважень місцевих та регіональних органів влади. Показово, що країни: Словаччина, Угорщина та Чехія, які не є великими територіально та не мають великої кількості населення, в результаті реформ створили максимально комфортні умови для розвитку територіальних громад.

Зважаючи на успіх європейської політики регіоналізації, яка дозволила вирішити ряд економічних, соціальних проблем, вважаємо, що подібна практика варта більш детального вивчення з метою впровадження досвіду Європейського Союзу для України.

Проблема децентралізації країн Європейського Союзу та формування регіональних структур стала об'єктом вивчення українських науковців. Зокрема децентралізація країн ЄС вивчалася Гелей С. Д., Рутар С. М. [4], Демчишак Р., Прокіп А. [5], Кваша А. П. [8], Копил Б. [9], Кукарцев О. [10], Школа І. М. [15]. Реформи у країнах Центральної Європи та їх вплив на регіональний розвиток досліджували Бочаров С. [3], Каплій О. [6], Новікова О. [11].

Фінансові повноваження регіональної влади сильно відрізняються в залежності від країни, у якій вона функціонує. На її повноваження впливають наступні фактори:

1. Модель взаємовідносин між центральними органами влади та територіальною громадою. Дуже часто вона залежить від рівня розвитку демократії у суспільстві. Високий розвиток демократії стає теоретичною основою формування різноманітних теорій регіоналізму та передачі частини повноважень від центральних органів влади до територіальних громад. Розвиток сталих та розвинутих демократичних інститутів створює інституційні передумови для розвитку територіальних громад, посилення їх ролі у вирішенні регіональних проблем та представництві регіональних інтересів. Активна участь громадян у політиці стають запорукою ефективного функціонування інститутів регіональної влади.

2. Важливим стає створення законодавчої бази для розвитку інститутів регіональної